

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра цивільного права та процесу

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
Лазур Я.В.
« 20 » _____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	081 Право
Спеціальність	081 Право
Освітня програма	Право
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Екологічне право» для здобувачів вищої освіти галузі знань 081 Право спеціальності 081 Право освітньої програми бакалавр.

Розробники: к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу Сабовчик А. І.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права та процесу

протокол № 9 від «20» травня 2023 року

Завідувач кафедри

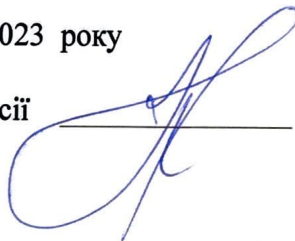

Булеца С.Б.

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол № 9 від «06» червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Черевко П.П.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 (ESTS)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 103		
Кількість модулів - 2	-	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 30	Семестр:	
Вид підсумкового контролю – іспит	-	5-й
	Лекції:	
Форма підсумкового контролю: тестування	-	12 год.
	Практичні (семінарські):	
	-	6 год.
	Лабораторні:	
	- год.	- год.
	Самостійна робота:	
	-	102 год

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування екологічної правосвідомості, знань, практичних умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації екологічної правосуб'єктності учасників екологічних правовідносин, правильного застосування норм екологічного законодавства.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальних компетентностей:

- знання та розуміння основних концепцій, базових категорій та юридичних понять у сфері екологічного права (ЗК-1);
- здатність до безперервного та активного навчання, самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації (ЗК-2);
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-3);
- здатність до міжособистісного спілкування; уміння працювати в команді, мотивувати людей та досягати спільної мети; розуміння та повага до різноманітності та мультикультурності(ЗК-5);
- здатність діяти з урахуванням соціальної відповідальності та громадських зобов'язань, з повагою ставитися до права й закону(ЗК-6);
- здатність визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення(ЗК-7);
- уміння знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різноманітних джерел; здатність використовувати інформаційно-комунікативні технології(ЗК-9).

Фахових компетентностей:

- уміння діяти на основі розвинутої правосвідомості, правового мислення і правової культури (ФК-2);
- здатність забезпечувати дотримання законодавства суб'єктами права (ФК-3);
- здатність здійснювати професійну діяльність у повній відповідності до закону(ФК-4);
- вміння реалізовувати норми трудового права в професійній діяльності, правильно застосовувати нормативно-правові акти(ФК-5);
- вміння юридично правильно кваліфікувати факти і обставини(ФК-6);
- здатність забезпечувати законність та правопорядок, безпеку осіб, суспільства, держави в межах виконання своїх посадових обов'язків(ФК-7);
- розуміння необхідності поваги до честі та гідності особи, захисту прав і свобод людини і громадянина(ФК-8);
- володіння юридичною термінологією та юридичною технікою, здатність правильно відтворювати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації(ФК-11);
- здатність тлумачити нормативно-правові акти, надавати кваліфіковані юридичні висновки і консультації(ФК-13).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Екологічне право» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК 13 Цивільне право (загальна частина);
- ОК 10 Конституційне право України.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
- здійснювати збір, порівняння та аналіз матеріалів з різних джерел;	ПРН 1
- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблематики;	ПРН 2
- давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю;	ПРН 3
- оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи ситуацію чи проблему;	ПРН 4
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми;	ПРН 6
- викладати матеріал з певної проблематики таким чином, щоб розкрити зміст основних питань;	ПРН 9
- відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем;	ПРН 10
- належним чином використовувати ту інформацію, яку отримано з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності;	ПРН 11
- вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних;	ПРН 12
- демонструвати знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових теорій, доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи;	ПРН 15
- пояснювати та аналізувати природу та зміст основних правових інститутів та процедур як національного права, так і права зарубіжних країн;	ПРН 16
- демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права;	ПРН 17
- вміти на базовому рівні здійснювати нормотворчу, правотворчу та правозастосовчу діяльність, професійний огляд та аналіз судової практики;	ПРН 18
- застосовувати набуті знання та навички у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки;	ПРН 19
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.	ПРН 20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Екологічне право»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
- здійснювати збір, порівняння та аналіз матеріалів з різних джерел екологічного права;	ПРН 1

- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблематики екологічного права;	ПРН 2
- давати короткий висновок щодо окремих проблем у сфері правового регулювання екологічних відносин з достатньою обґрунтованістю;	ПРН 3
- оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи ситуацію чи проблему у сфері екологічного права;	ПРН 4
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми екологічного права;	ПРН 6
- викладати матеріал з певної проблематики таким чином, щоб розкрити зміст основних питань екологічного права;	ПРН 9
- відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем у сфері екологічних відносин;	ПРН 10
- належним чином використовувати ту інформацію, яку отримано з першоджерел та вторинних джерел екологічного права для своєї професійної діяльності;	ПРН 11
- вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних;	ПРН 12
- демонструвати знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових теорій, доктрин, цінностей та принципів функціонування екологічного права;	ПРН 15
- пояснювати та аналізувати природу та зміст основних правових інститутів та процедур екологічного права України та зарубіжних країн;	ПРН 16
- демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм екологічного права;	ПРН 17
- вміти на базовому рівні здійснювати нормотворчу, правотворчу та правозастосовчу діяльність, професійний огляд та аналіз судової практики;	ПРН 18
- застосовувати набуті знання та навички у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки;	ПРН 19
- надавати консультації щодо можливих способів захисту екологічних прав клієнтів у різних правових ситуаціях.	ПРН 20

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- активність студента в дискусії, якість конспекту;
- виконані практичні, творчі роботи, командні проекти;
- виступи на практичних заняттях, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе;
- виконання індивідуальних та групових завдань самостійної роботи; виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт;
- іспит.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести, теоретичні та практичні завдання.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні та письмові відповіді на семінарських та практичних заняттях.

Форма модульного контролю: письмова з елементами тестування.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1,T2	T3,T4	T5	T6		
10	10	15	15	50	100

T1, T2, T3, T4... - теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T7, T8	T9,T10	T11, T12	T13,14	T15		
10	10	10	10	10	50	100

T1, T2, T3, T4, T5 - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	3	50	3	50
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	50	1	50
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	Під час семінарських занять	15	Під час семінарських занять	15
Презентація	1	5	1	5
Реферат	1	10	-	-

Есе	1	5	1	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи та тесту, який оцінюється у межах від 1 до 50 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Поточне тестування та самостійна робота		Сума
Модуль 1	Модуль 2	100
100	100	100

Протягом семестру студенти вивчають 2 модулі з дисципліни. Після виконання кожного модуля (лекції, практичні заняття) здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи та тестування. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали завдання для самостійної роботи, до поточного контролю за змістовий модуль не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100-бальною системою за 1 модуль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання та підсумкового контролю за модулі (середній бал за два модулі) отримав більше 60 балів, має право не складати екзамен з дисципліни. У разі отримання позитивної підсумкової оцінки за модуль студент має також право відмовитися від складання екзамену. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що студент (ка) хоче поліпшити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати екзамен.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за модулі отримав менше 60 балів зобов'язаний складати екзамен з дисципліни. У разі, якщо відповіді студента під час екзамену оцінені менше ніж у 60 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку. При цьому результати поточного контролю не враховуються. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за такою шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Загальна частина

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи екологічного права. Джерела екологічного права

1. Поняття екологічних відносин і їх різновидів (земельні, водні, лісові, атмосферно-повітряні тощо).
2. Об'єкти та суб'єкти екологічного права, їх класифікації.
3. Поняття екологічного права як галузі права його підгалузей, правових інститутів та субінститутів, загальної і особливої його частин.
4. Особливості методу правового регулювання екологічних відносин.
5. Система екологічного права, співвідношення його з іншими галузями права.
6. Принципи екологічного права та законодавства.
7. Поняття джерел екологічного права, їх загальна характеристика та класифікація.
8. Конституція України як джерело екологічного права.
9. Закони України у системі джерел екологічного права.
10. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права.
11. Міжнародні договори як джерела екологічного права.
12. Правила додаткового (субсидіарного) застосування інших галузей права в регулюванні екологічних відносин.
13. Роль судової практики в регулюванні екологічних правовідносин.

Тема 2. Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля (екологічне управління)

1. Загальна характеристика управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Поняття та види управління в галузі екології.
2. Органи державного управління природокористуванням та охороною довкілля спеціальної компетенції. Правовий статус Міністерства екології та природних ресурсів України.
3. Участь громадськості в управлінні природокористуванням і охороною довкілля
4. Поняття та загальна характеристика функцій управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Організаційні функції управління. Правове забезпечення обліку природних ресурсів і ведення природоресурсових кадастрів. Правове забезпечення функції екологічного прогнозування.
5. Попереджувально-охоронні функції управління в галузі природокористування та охорони довкілля: екологічний моніторинг; екологічний контроль; екологічна експертиза. Їх правове забезпечення.
6. Стабілізаційні функції управління у сфері природокористування та охорони довкілля. Інформування про стан навколишнього природного середовища (екологічне

інформування). Стандартизація та нормування у сфері природокористування й охорони навколишнього природного середовища.

7. Процесуальний порядок здійснення функцій управління природокористуванням та охороною довкілля.

Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян

1. Загальна характеристика системи екологічних прав громадян.
2. Конституційні екологічні права громадян.
3. Поняття та види екологічних обов'язків громадян.
4. Гарантії, охорона, форми та способи захисту екологічних прав громадян.

Тема 4. Правові засади екологічної безпеки населення

1. Правові підстави забезпечення екологічної безпеки.
2. Поняття екологічної безпеки. Об'єкти та суб'єкти
3. екологічної безпеки. Нормативи екологічної безпеки.
4. Види екологічної безпеки. 4. Складові частини екобезпеки: радіаційна, ядерна, техногенна, хімічна пожежна безпека.
5. Поняття та характеристика правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки.
6. Поняття екологічних надзвичайних ситуацій, їх класифікації. Причини їх походження.
7. Поняття зон НЕС, його юридичне значення. Підстави, порядок оголошення окремої місцевості зоною НЕС та її правовий режим.
8. Правове забезпечення запобігання і ліквідації НЕС.
9. Захист населення та територій у разі загрози та виникнення НЕС.

Тема 5. Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища

1. Поняття та основні елементи економіко-правового механізму.
2. Платність як основна складова економіко-правового механізму.
3. Екологічні податки, ок: порядок начислення та механізм розподілу отриманих коштів.
4. Стимулювання як одна з функцій економіко-правового механізму.
5. Екологічний аудит та страхування як складові економіко-правового механізму.

Тема 6. Право власності на природні ресурси та комплекси. Загальні положення права природокористування

1. Поняття, особливості та зміст права власності на природні ресурси та комплекси.
2. Особливості права власності Українського народу на природні ресурси.
3. Право державної власності на природні ресурси та комплекси.
4. Право комунальної власності на природні ресурси та комплекси.
5. Право приватної власності на природні ресурси та комплекси.
6. Права та обов'язки власників природних ресурсів, захист і гарантії їх прав.
7. Юридична відповідальність за порушення права власності на природні ресурси та комплекси.
8. Поняття права природокористування.
9. Об'єкти та суб'єкти права природокористування.
10. Правова класифікація видів природокористування.
11. Підстави та порядок виникнення, зміни та подовження права природокористування.
12. Підстави та порядок припинення, зупинення права природокористування.
13. Права і обов'язки природокористувачів.
14. Особливості використання природних ресурсів на умовах оренди.
15. Захист прав природокористувачів.

Тема 7. Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Вирішення спорів

1. Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності в екологічному законодавстві.
2. Функції юридичної відповідальності: компенсаційна, стимулююча, каральна.
3. Підстави виникнення та притягнення до юридичної відповідальності в екологічному законодавстві.
4. Визначення та головні ознаки екологічного правопорушення: злочини та проступки.
5. Особливості, склад екологічного правопорушення.
6. Види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства: кримінальна, адміністративна, цивільна – правова, дисциплінарна.
7. Класифікація юридичної відповідальності за колом суб'єктів та об'єктами заподіяння шкоди, специфікою застосування санкцій – основних та додаткових.
8. Екологічні спори та їх сутність.
9. Особливості та порядок вирішення еколого-правових спорів. Об'єктно-суб'єктний склад екологічних спорів.
10. Класифікаційні ознаки спорів майнового та екологічного характеру.
11. Види (юрисдикційний, договірний, судовий) та механізми вирішення екологічних спорів.

Модуль 2
Особлива частина

Тема 8. Особливості правового регулювання використання земель

1. Земля як об'єкт еколого-правових відносин.
2. Правові засади охорони земель в Україні.
3. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель.
4. Правова охорона земель від забруднення небезпечними речовинами.
5. Правова охорона ґрунтів.
6. Правове регулювання використання земель.
7. Правове регулювання використання техногенно забруднених земель.
8. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону та використання земель.

Тема 9. Особливості правового регулювання використання вод

1. Води як об'єкт правової охорони, використання й відтворення.
2. Правове регулювання у сфері охорони вод.
3. Правове регулювання використання вод.
4. Особливості використання водних об'єктів на умовах оренди.
5. Права та обов'язки водокористувачів.
6. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.

Тема 10. Особливості правового регулювання використання надр

1. Надра як об'єкт правової охорони та використання.
2. Право надрокористування та його види.
3. Правове регулювання основних видів використання надр.
4. Особливості правового регулювання використання надр на підставі угод про розподіл продукції.
5. Правова охорона надр.
6. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Тема 11. Особливості правового регулювання використання рослинного світу. Особливості правового регулювання охорони й використання лісів

1. Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання.

2. Правове забезпечення використання рослинного світу.
3. Правова охорона рослинного світу.
4. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері охорони та використання об'єктів рослинного світу.
 1. Ліси як об'єкт правової охорони та використання в Україні.
 2. Нормативно-правове регулювання лісових правовідносин.
 3. Право власності на ліси.
 4. Право користування лісами, лісові сервітути.
 5. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин.
 6. Організація і ведення лісового господарства.
 7. Охорона та захист лісів.
 8. Контроль за охороною, захистом, використанням і відтворенням лісів.
 9. Вирішення спорів у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, відповідальність за порушення лісового законодавства.

Тема 12. Особливості правового регулювання використання тваринного світу

1. Тваринний світ як об'єкт правової охорони, відтворення і використання.
2. Суб'єкти, види і підстави використання та охорони тваринного світу.
3. Правове регулювання полювання і мисливського господарства.
4. Правове регулювання рибальства і рибного господарства.
5. Правове регулювання інших видів спеціального використання тваринного світу.
6. Правова охорона тваринного світу. Червона книга України.
7. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону, використання та відтворення тваринного світу.

Тема 13. Правовий режим об'єктів природно-заповідного фонду

1. Поняття природно-заповідного фонду України.
2. Види територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
3. Особливість правового режиму територій природно-заповідного фонду України.
4. Визначте та порівняйте поняття “курорт”, “лікувально-оздоровча місцевість” та “курортна зона”.
5. Дайте визначення рекреаційним зонам. Особливості правового режиму рекреаційних територій.
6. Зонування територій природно-заповідного фонду України. Території, щодо яких воно застосовується.
7. Порядок утворення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
8. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо використання та охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 14. Правове регулювання поводження з відходами

1. Відходи як об'єкт правового регулювання,
2. Правова класифікація відходів.
3. Правовий режим поводження з відходами.
4. Особливості правового регулювання поводження з радіоактивними відходами.
5. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

Тема 15. Міжнародно-правова охорона довкілля

1. Поняття та зміст міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.
2. Принципи міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.
3. Об'єкти та суб'єкти міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.

4. Міжнародно-правова охорона Світового океану та внутрішніх вод.
5. Міжнародно-правова охорона флори і фауни.
6. Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря, озонового шару та космічного простору.
7. Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища Арктики й Антарктики.
8. Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища від забруднення радіоактивними й іншими небезпечними речовинами та матеріалами.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Екологічне право - комплексна галузь права. Екологічні права і обов'язки громадян. Джерела і принципи екологічного права	9,5	1	0,5	-	-	8
Тема 2. Право власності на природні ресурси. Право природокористування	9,5	1	0,5	-	-	8
Тема 3. Право екологічної безпеки	9,5	1	0,5	-	-	8
Тема 4. Система державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Основні функції управління в галузі охорони навколишнього природного середовища	9	0,5	0,5	-	-	8
Тема 5. Економіко-правовий механізм природокористування та охорони	9	0,5	0,5	-	-	8

навколишнього природного середовища. Екологічний контроль						
Тема 6. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	10,5	1	0,5	-	-	10
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	60	6	3	-	-	51
Модуль 2						
Тема 7. Правові засади охорони ти використання земель	6,75	0,5	0,25	-	-	6
Тема 8. Правові засади охорони ти використання вод	6,75	0,5	0,25	-	-	6
Тема 9. Правові засади охорони ти використання надр	6,75	0,5	0,25	-	-	6
Тема 10. Правові засади охорони ти використання атмосферного повітря	6,75	0,5	0,25	-	-	6
Тема 11. Правові засади охорони і використання тваринного світу	6,75	0,5	0,5	-	-	6
Тема 12. Правові засади охорони і використання рослинного світу. Правові засади охорони і використання лісів	6,75	0,5	0,5	-	-	6
Тема 13. Правове регулювання поведження з відходами	7,05	1	0,5	-	-	6
Тема 14. Правове регулювання надзвичайних екологічних ситуацій	7,05	0,5	0,25	-	-	6

Тема 15. Міжнародно-правова охорона довкілля	3,75	0,5	0,25	-	-	3
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	60	6	3	-	-	51
Разом за семестр	120	12	6	-	-	102

6.3 Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет, метод, принципи та система екологічного права. Джерела екологічного прав	-	0,5
2	Право власності на природні ресурси в Україні	-	0,5
3	Право природокористування	-	0,5
4	Економіко-правовий механізм природокористування і охорони навколишнього природного середовища	-	0,5
5	Відповідальність за порушення екологічного законодавства	-	0,5
6	Право земле використання	-	0,5
7	Право користування надрами	-	0,5
8	Правове регулювання використання та охорони вод	-	0,5
9	Правова охорона атмосферного повітря	-	0,5
10	Правове регулювання використання та охорона рослинного світу	-	0,5
11	Право лісокористування та його охорона	-	0,5
12	Право використання тваринного світу	-	0,5
	Усього	-	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Правовий режим використання та охорони природно-заповідного фонду, рекреаційних зон, лікувально-оздоровчих зон та курортів	-	10
2	Правові засади охорони та використання природних ресурсів континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України	-	10
3	Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах та окремих галузях економіки	-	10
4	Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій	-	10
5	Міжнародне право навколишнього середовища	-	11
	Усього	-	51

6.5 Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає у написанні студентами рефератів відповідно до обраної ними тематики. При бажанні студента індивідуальна робота може бути

виконана у формі науково-дослідної статті, тез доповіді на конференції, конкурсної наукової роботи і т.п.

За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 20 балів. Результати індивідуальної роботи надаються студентом для перевірки та оцінювання за 20 днів до початку екзаменаційної сесії.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: проектор.

Обладнання: комп'ютер.

Програмне забезпечення: windows, power point.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основа література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1994. – N 36. – Ст. 340.
4. Лісовий кодекс України в редакції Закону України від 8 лютого 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. N 21. Ст. 170.
5. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21.06.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. N 48. Ст. 252.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17.
7. Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. N 22-23. Ст. 198.
8. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. N 14. Ст. 97.
9. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 5 вересня 2005 р. *Офіційний вісник України*. 2005. N 42. Ст. 2641.
10. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10.01.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. N 6. Ст. 223.
11. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. N 30. Ст. 201.
12. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. N 21. Ст. 152.
13. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. N 34. Ст. 502.
14. Про екологічну мережу України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*.

2004. N 45. Ст. 502.
15. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки: Закон України від 21.09.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. N 47. Ст. 405.
 16. Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22.02.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. N 12. Ст. 442.
 17. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. N 50. Ст. 435.
 18. Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортполіс Трускавець»: Закон України від 18.03.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. N18. Ст. 139.
 19. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. N 27. Ст. 1112.
 20. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 р. № 796-ХІІ. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 16. Ст. 200.
 21. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
 22. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 16. Ст. 198.
 23. Про ветеринарну медицину: Закон України від 16 листопада 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 5 – 6. Ст. 53.
 24. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради*. 1992. № 48. Ст. 650.
 25. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. *Офіційний вісник України*. 2007. N 45. Ст. 1837.
 26. Про основи містобудування: Закон України від 16 листопада 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №. 52. Ст. 683.
 27. Про стандартизацію та сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 р. № 46-93. *Урядовий кур'єр*. 1993. 22 травня. .
 28. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
 29. Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування: Закон України від 14 жовтня 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 411.
 30. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 22. Ст.115.
 31. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 12. Ст. 81.
 32. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 8. Ст. 54.
 33. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст.91.
 34. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
 35. Про поведження з радіоактивними відходами: Закон України від 30 червня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 27. Ст. 198.
 36. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 22. Ст. 86.
 37. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. *Відомості Верховної Ради*

- України. 1996. № 47. Ст. 256.
38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
 39. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36-37. Ст. 242.
 40. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст.176.
 41. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6 квітня 2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.
 42. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 42. Ст. 248.
 43. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 15. Ст.73.
 44. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
 45. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. N 11. Ст. 692.
 46. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст.27.
 47. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13 грудня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст.96.
 48. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
 49. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
 50. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст.349
 51. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 29. Ст. 1432.
 52. Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14 грудня 2004 р. *Офіційний вісник України*. 2005. N 1. Ст. 3.
 53. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. Ст. 500.
 54. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40. Ст. 492.
 55. Про карантин рослин: Закон України від 19 січня 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 19-20. Ст. 167.
 56. Про концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 року № 284/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 13. Ст. 10.
 57. Про оголошення окремих районів Закарпатської області зоною надзвичайної екологічної ситуації: Указ Президента України від 9 березня 2001 року № 170 *Офіційний вісник України*. 2001. № 11. Ст. 4.
 58. Про плату за використання лісових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2006 р. № 174. *Офіційний вісник України*. 2006. N 8. Ст. 433.
 59. Про Порядок розроблення та затвердження нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. N 299. *Офіційний вісник України*. 2002. N 12. Ст. 571.
 60. Про затвердження переліку найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин, викиди яких в атмосферне повітря підлягають регулюванню: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 р. N 1598. *Офіційний вісник України*. 2001. N 49. Ст. 2187.

61. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459. *Зібрання постанов Уряду України*. 1992. № 9. Ст. 217.
62. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2001 року № 1520. *Офіційний вісник України*. 2001. № 47. Ст. 2084.

Монографії, підручники, посібники:

1. Андрейцев В.І. Екологічне право: Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів. К.: Вентурі, 1996. 208.
2. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: Навч. та наук.-практ. посібн. К.: Знання-Прес, 2002. 331 с.
3. Андрейцев В. І. Правові засади земельної реформи і приватизації земель в Україні: Навч.-практ. посіб. К.: Істина, 1999.- 320 с.
4. Бабенко В. І., Руденко М.В. Прокурор у галузі охорони довкілля: Сутність, повноваження, організація: Навч. посібник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2005. 408с. Бібліогр.: с. 366-405.
5. Балюк Г.І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 192 с.
6. Бобкова А.Г. Рекреационное право: Учеб. пособие. Донецк: ДонНУ, 2000. 249 с.
7. Боголюбов С.А. Экологическое право. Учебник для вузов. М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА - ИНФРА). 2000. 448 с.
8. Гетьман А. П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: навч. посібник. Х.: Основа, 1998. 208 с.
9. Дубовик О.Л. Экологическое право: учеб. 2-е изд. перераб. и доп. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. 688 с.
10. Дубовик О.Л., Кремер Л, Люббе-Вольф Г. Экологическое право: Учебник / Отв. ред. О.Л. Дубовик. М.: Изд-во Эксмо, 2005. 768 с.
11. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / В.К. Попов, А.П. Гетьман, С.В. Разметаев та ін.; За ред. В.К. Попова, А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2001. 479 с.
12. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / В.К. Попов, А.П. Гетьман, С.В. Разметаев та ін.; За ред. В.К. Попова, А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2007. 485 с.
13. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / Г.І. Балюк, М.В. Краснова, Ю.С. Шемшученко та інші; За ред. Ю.С. Шемшученка. К.: "Юридична думка", 2005. 848 с.
14. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / Г.І. Балюк, М.В. Краснова, Ю.С. Шемшученко та інші; За ред. Ю.С. Шемшученка. К.: "Юридична думка", 2008. 856 с.
15. Екологічне право: Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак.: Повний акад.курс / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, М.В. Краснова та ін.; За ред. акад. АПрН В. І. Андрейцева. К.: Істина, 2001. 544 с.
16. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.: За ред М. В. Шульги. К.: Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
17. Земельное право Украины: Учеб. пособие / Авт. кол.: Беженарь А.М., Бердников Е.С., Бондар Л.А. и др.; Под ред. Погребного А.А., Каракаша И.И. К.: Истина, 2002. 496 с.
18. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль. Посібник. К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007. 412 с.
19. Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (Економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в

- Україні). К.: ІЗП і ПЕ, 2003. 772 с.
20. Краснова М.В. Екологічні права і обов'язки громадян. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / Ю.С. Шемшученко, Г.І. Балюк, М.В. Краснова та ін.; За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2005. С. 39 - 66.
 21. Крассов О.И. Экологическое право: [Учебник] / Крассов О.И. М.: Дело, 2001. 768 с.
 22. Кремер Л. Экологическое право Европейского Союза / Л. Кремер, Г. Винтер. М.: Издательский Дом «Городец», 2007. 144 с.
 23. Лукьянов А.С. Биоэтика с основами биоправа: Учебное пособие. М.: Научный мир, 2008. 360с.
 24. Экологическое право: [учебник для вузов] / [Боголюбов С.А., Горохов Д.Б., Гумерова А.Р. и др.]; под. ред. С.А. Боголюбова. М.: Высшее образование, 2007. 485 с.
 25. Экологическое право: Курс лекций и практикум / [Ю.Е Винокуров, С.Л. Байдаков, А.Ю.Винокуров и др.]; Под ред. проф. Ю. Е. Винокурова. М.: Изд-во "Экамен", 2007. 543 с.
 26. Экологическое право Украины: Учебн. Пособие. / [А.В. Анисимова, А.П. Гетьман, В.И. Гордеев и др.]; Отв. ред. А.П. Гетьман, М.В. Шульга. Х.: ООО "Одиссей", 2007. 464 с.

Допоміжна література

Нормативно-правові акти:

1. Директива Ради ЄС щодо комплексного контролю та попередження забруднення 96/61/ЄС від 24 вересня 1996 р.
2. Директива Ради ЄС щодо охорони вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел 91/676/ЄЕС від 12 грудня 1991 р.
3. Директива Ради ЄС стосовно якості прісних вод, які потребують захисту чи поліпшення для підтримання сприятливих умов для життя риби 78/659/ЄЕС від 18 липня 1978р.
4. Директива Ради ЄС стосовно якості води, призначеної для споживання населенням 80/778/ЄЕС від 15 липня 1980р.
5. Директива Ради ЄС стосовно охорони підземних вод від забруднення, спричиненого окремими небезпечними речовинами 80/68/ЄЕС від 17 грудня 1979 р.
6. Директива Ради ЄС стосовно забруднення , спричиненого окремими небезпечними речовинами , що скидаються у водне середовище Співтовариства (із змінами) 76/464/ЄЕС від 4 травня 1976р.
7. Директива Ради ЄС стосовно вимог до якості поверхневих вод, призначених для забору питної води в країнах-членах Співтовариства (із змінами) 75/440/ЄЕС від 16 червня 1975 р.
8. Директива Ради ЄС стосовно якості води, що використовується для купання (із змінами) 76/160/ЄЕС від 8 грудня 1975р.
9. Директива Ради ЄС щодо очистки стічних міських вод 91/271/ЄЕС від 21 травня 1991 року.
10. Директива Ради ЄС стосовно оцінки наслідків громадських та приватних проєктів на навколишнє середовище 85/337/ЄЕС від 27 червня 1985 р.
11. Директива Ради ЄС про стримування великих аварій, пов'язаних із небезпечними речовинами 96/82/ЄЕС від 21 травня 1996 р.
12. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закон України від 21 листопада 2002 року № 228 – IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №3. Ст.12.
13. Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Указ Президента України від 24 лютого 1998 р. № 148/98. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. №3.С.55-57.

14. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України № 615/98 від 11 червня 1998 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. №3. С.58-67.
15. Питання діяльності Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Постанова Кабінету Міністрів України № 1074 від 13 липня 1998 року. *Урядовий кур'єр*. 1998. 23 липня.
16. Про затвердження Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України №1773 від 12 листопада 1998 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. №3. С.92-94.
17. Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади: Указ Президента України № 145/99 від 9 лютого 1999 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. №3. С.68-69.
18. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України № 1496 від 16 серпня 1999 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. №3. С.96-100.
19. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072/2000. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. № 3. С. 74.
20. Про затвердження плану дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу у 2001 році: Постанова Кабінету Міністрів України № 345 від 10 квітня 2001 року. *Офіційний вісник України*. 2001. №15. Ст.650.
21. Питання Уповноваженого України з питань європейської інтеграції: Указ Президента України від 26 листопада 2001 року №1147/2001. *Урядовий кур'єр*. 2001. 5 грудня.
22. Про Національну Раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Указ Президента України від 30 серпня 2000 року №1033/2000. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2001. № 3. С. 70-73.

Монографії, підручники, посібники:

1. Право Європейського Союзу. Загальна частина. Підр. Для студ. Вищих навч. закл. /Опришко В.Ф. Омельченко, Фастовець. Київ, Нац. Екон. Ун-т. 2002. 304 с.
2. Європейський Союз. Консолідовані договори. Київ, Вид-во "Port-Royal". 1999. 206с.
3. Европейское право. Учебник для вузов (Под общ. ред. д.ю.н., проф. Л.М.Энтина. М.: Изд. НОРМА, 2001. 720с.
4. Топорнин Б.Н. Европейское право: Учебник. М.: Юристъ, 1998. 456с.
5. Ильин Ю.Д. Лекции по истории и праву Европейского Союза. Харьков: Фирма «Консум», 1998. 156с.
6. Путівник по зближенню з природоохоронним законодавством Європейського Союзу. Робочий документ Європейської Комісії. Серпень, 1998р. 114с.
7. Довідник з Європейської екологічної політики. Автори: Нейл Еммотт Саллі Муллард, Хлое Нейлд. Інститут Європейської екологічної політики, Лондон. (Видано в рамках реалізації гранту Фонду Інституційного Розвитку Світового Банку 28281 – UA при сприянні Know-How Fund.), Червень 1997. 68с.
8. Європейський Союз. Директиви Європейського Союзу: Довідник/Укл. Олесова І.Г. та ін. Пер. Головачова І.В., Латківський. За ред. Іванова. Львів: Леонорм, 1998. 342 с.
9. Основы права Европейского Союза: схемы и комментарии: учебн. Пособие /Под ред. д.ю.н., проф. С.Ю.Кашкина. М.: ИНФРА-М. 2002.152 с.
10. Татам Алан. Право Європейського Союзу: Підручник для студентів вищих навч. закладів / Пер.з англ. К.: «Абрис», 1998. 424с.
11. Андрейцев В.І. Концептуальні засади гармонізації екологічного законодавства України та Європейського Союзу. *Проблеми гармонізації законодавства України з*

- міжнародним правом*. Матеріали науково-практичної конференції. Жовтень 1998р. С. 82-87.
12. Малишева Н.Р. Гармонизация экологического законодательства в Европе. Киев, 1996. 233с.
 13. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право. Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2000. 472 с..
 14. Андрусевич Н. Огляд екологічного права Європейського Союзу. *Вісник екологічної адвокатури*. 2003. №21 С. 35-47.
 15. Право Европейского Союза: Учебник для вузов / Под ред. д.ю.н., проф.С.Ю. Кашкина. М.: Юристъ, 2003. 925с.
 16. Суд Европейских сообществ. Избранные решения / Отв. ред. докт. юрид. наук, проф. Л.М. Энтин. М.: Издательство НОРМА, 2001. 400с.
 17. Матвеевский Ю.А. Отношения России с Европейским Союзом и проблемы экологии. *Материалы международного семинара "Преподавание права Европейского Союза в российских вузах"* состоявшегося в Москве 8 – 15 ноября 1999 г. М.: NOTA BENE, 2000. С. 37-41.
 18. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская Конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. М.:Изд-во МНИМП, 1998. С.5-486.
 19. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Львів. 2004. 256с.
 20. М. Сенсі. Екологічне право ЄС. Л.Г.Заблоцька. Захист екологічних прав особи в праві ЄС. Навчальний посібник . (Виданий в межах програми Tacis Європейського Союзу, проект "Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони." Серія "Право ЄС."Книга 15.) К.: ІМВ КНУімені Тараса Шевченка, 2004. 58с.
 21. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). К.: Академ-Прес, 2002. С.298-385.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: [http:// www.portal.rada.gov.ua](http://www.portal.rada.gov.ua)
2. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: [http:// http://www.president.gov.ua](http://www.president.gov.ua)
3. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL: [http:// http://www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
4. Офіційний веб портал судової влади в Україні. URL: [http:// http://www.court.gov.ua](http://www.court.gov.ua)
5. Офіційний веб-сайт Верховного України. URL: [http:// https://supreme.court.gov.ua](https://supreme.court.gov.ua)
6. Єдиний реєстр судових рішень в Україні. URL: [http:// http://www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua)
7. Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського. URL: [http:// http://www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua)
8. Національна парламентська бібліотека України. URL: [http:// http://www.catalogue.nplu.org](http://www.catalogue.nplu.org)
9. Сайт Європейського Союзу. URL: [http:// www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)
10. Інтернет-сторінка по праву Європейського Союзу. URL: [http:// www.europa.eu.int/eur-lex/en](http://www.europa.eu.int/eur-lex/en)
11. Опис основних напрямків діяльності (політики) Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu.int/pjl/index-en.htm>
12. Сторіна ка Комісії ЄС. URL: [http:// europa.eu.int/comm/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/index_en.htm)
13. Європейське агентство офіційних публікацій. URL: [http:// eur-op.eu.int](http://eur-op.eu.int)
14. Парламент Європейського Союзу. URL: [http:// www.europarl.eu.int/sg/tree.en](http://www.europarl.eu.int/sg/tree.en)
15. Рада Європейського Союзу. URL: [http:// ue.eu.int/en/summ.htm](http://ue.eu.int/en/summ.htm)
16. Суд Європейських Співтовариств. URL: [http:// curia.eu.int/en](http://curia.eu.int/en)

17. Сторінка з останніми номерами Офіційного журналу Європейських Співтовариств. URL: [http:// europa.eu.int/eur-lex/en/OJ](http://europa.eu.int/eur-lex/en/OJ)
18. Європейський документаційний центр. URL: <http:// www.edc.spb.ru>
19. Асоціація Європейських досліджень. URL: <http:// www.aes.org.ru>
20. Сайт Європейського агентства з навколишнього середовища. URL: <http:// www.eea.en.int>
21. Сайт Інституту з навколишнього середовища та сталого розвитку. URL: <http:// www.ei.jrc.it> 37
22. Сайт Мережі Європейського Союзу з імплементації та застосування права навколишнього середовища. URL: <http:// www.europa.eu.int/comm/environment/impel> –.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.